

IZPELJAVA SLOVANSKIH GLAGOLOV IZ PRIMERNIŠKIH PODSTAV

Glagoli iz primerniške podstave v slovanskih jezikih se na podlagi podstave razvrščajo v tri skupine: a) izpeljanke iz kratke supletivne primerniške podstave; b) izpeljanke iz kratkih primerniških podstav nesupletivnih primernikov; c) izpeljanke iz stranskosklonske primerniške podstave.

Slavic verbs derived from the bases of comparative degrees of adjectives are classified into three groups: (i) derivatives from the short suppletive comparative-form base; (ii) derivatives from the short nonsuppletive comparative-form base; (iii) derivatives from the oblique-case comparative-form base.

Kadar se govori o izimenski izpeljavi glagolov v slovanskih jezikih, se kot pomemben vir podstav navajajo pridevniki¹. Taka možnost tvorbe z glagolskimi priponami (*-ěje-/*-ě-ti, *-i-/*-iti, *-aje-/*-ati, *-uje-/*-ovati, *-ne-/*-noŕti) je bila že v praslovanščini pogosta, zato je velik del izpridevniških glagolov v slovanskih jezikih podedovan. Pomensko strnjeni skupini so tvorili prehajalni (inhoativni) neprehodni glagoli na *-ěje-/*-ěti in faktitivni prehodni glagoli na *-i-/*-iti. Pridevniška podstava večine tako tvorjenih glagolov je osnovniška, ta pa je tudi starejši vir izpridevniške izpeljave, pogost tudi v drugih ide. jezikih, npr. lit. *baltėti* k *báltas* 'bel', *senėti* k *sėnas* 'star', lat. *albeō* k *albus* 'bel' itd.² Vendar pa je v delu sodobnih slovanskih jezikov podstava pogosto tudi primerniška (dalje PP); taka je bila že v nekaj stesl. primerih³ in verjetno tudi že poznopraslovanska⁴.

Glagoli, ki se ločijo po obliki PP, so treh vrst: I. iz kratkih supletivnih (nadomestnih) PP, značilnih za im. ed. m. in s. sp.; II. iz kratke PP; III. iz dolge (dalje stranskosklonske) PP⁵.

¹ *Słownik prasłowiański* I, 1974, 46—58; A. Vaillant, *Grammaire comparée des langues slaves* III, 1966, 349d., 357d., 432d.; F. Miklošič, *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen* II, 1926, 423d., 430d., 435d., 454d.; J. Toporišič, *Slovenska slovnica*, 1985, 159; S. Szober, *Gramatyka języka polskiego*, 1967, 137; E. Pauliny-J. Ružička-J. Stolec, *Slovenska gramatika*, 1968, 247; E. Barič, ..., *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, 1979, 294; B. Svojela, *Grammatik der niedersorbischen Sprache*, 1952, 83.

² J. Otrębski, *Gramatyka języka litewskiego* II, 1965, 367; A. Vaillant, op. l., 374; P. Arumaa, *Urslavische Grammatik* III, 1985, 249.

³ A. Vaillant, op. l., 432, navaja stesl. glag. *uníti* iz primernika *unjii* 'boljši', *udaljiti* iz primernika *dalje*, *prodljiti* iz primernika *dljii*; F. Miklošič, op. l., str. 431, navaja stesl. *omnŕvšati*; csl. *sulěti se/suliti* 'inflari'.

⁴ *Ētimologičeskij slovar* 'slavjanskix jazykov 2. 1975, 123d.

⁵ R. Nahtigal, *Slovanski jeziki*², 1952, 226—9; J. Stieber, *Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich*, 1979, 169—72; V. Vondrák, *Vergleichende slavische Grammatik* II, 1908, 71—5; v zahodnoslovanskih jezikih se je v primerniku posplošila stranskosklonska osnova na -ši, -ějši, enako težnjo je opaziti v slovenščini razen v primerih, kjer se je im. ed. m. s. sp. končeval na č, ž, š (SKJ 1, 1966; SS 1976), medtem ko se v sh. in sln. zahodnih narečjih posplošuje osnova im. ed. m. in s. sp. (v knj. sh. so izjema le *lepši*, *lakši*, *mekši*). Stranskosklonske PP so prevladale tudi v ukr. in blr.

I. Izpeljanke iz kratkih supletivnih PP

1 Iz psl. PP **bol'6j6*, **bol'6ši*, **bol'e*⁶ k osnovnikoma *velikō* in *dobrō* (v današnjih vzhodnoslovanskih jezikih je celo prevzel vlogo osnovnika v pomenu »velik«) je tvorjen blr. nar. nedov. gl. *ból'ac* 'večati se, postajati večji' (iz **bol'ěti*)⁷.

2 Iz psl. PP **d6l'6j6*, **d6l'6ši*, **d6l'e* k osnovniku **d6lg6* navaja Słownik prasłowiański⁸ naslednje nedovršnike kot praslovanske: a) **d6l'iti'-o*: stč. *dlíti*, p. *dlić* (dov. *przedlić*), dluž. *dliš*, gluž. *dlić*, sh. *dljiti* (dov. *prodljiti*). Pod vplivom *u*-ja v osnovniku *dug(i)* se je vrnil -*u*- tudi v primernik *dūljī*; prim. iz njega nedov. gl. *dūljiti* 'daljšati' in *dūljati*, -*ām* 'daljšati se'. Iz gornje oblike je tudi r. zastar. *dliť* in stcsl. predponski dov. *prod6liti*. b) **d6l'ati* -*aj6*: r. nar. *dljat'*, ukr. pog. *dljátyś'a*, (dov. *prodljáty*). Oblika je po tvorbi morda prvotni ponavljalni nedovršnik. c) **d6l'ěti* -*ěj6*: stč. *dlíti*, slš. *dliet'*. Po tvorbi gre za prvotni inhoativni glagol. d) **d6l'ějiti* -*o*: gluž. nedov. *dlějic*. Ta tvorba je verjetno mlajša, saj oblike primernika **d6l-ěj*- zunaj lužiškega jezikovnega prostora ni.⁹

V tistih slovanskih jezikih, kjer se je supletivni primernik ohranil le s stranskosklonsko obliko osnove **d6l'6š-/*d6l'ěj6š-*, najdemo tudi glagole, izpeljane iz nje: č. *delšiti*¹⁰, gluž. *podlěšic* dluž. *psedlejšys*¹¹, ukr. *dovšaty* 'daljšati se'.¹²

3 Iz psl. PP **gor'6j6*, **gor'6ši*, **gor'e*¹³ k osnovniku **z6l6* 'slab, hudoben' skorajda ni glagolskih izpeljank. Edini primer bi bil dluž. nedov. *goriš*: dov. *rozgoriš* 'ärgern, kränken, grämen, beleidigen, erzürnen', o katerem Machek¹⁴ pravi, da daje slutiti, da je tu prvotna PP **gor'6-j6*, čeprav primerniškega pomena ni več čutiti. Machek je razložil tudi pomenske razvoje v dluž. besedi, primerjajoč jih s tistimi v č. *zlíti se* < **z6liti se*, iz prid. **z6l6*. — Glagolska izpeljanka iz stranskosklonske osnove **z6l-(ěj)6š-* je sln. nedov. *zäljšati*, -*am* 'lepšati'.

4 Iz psl. PP **m6n'6j6*, **m6n'6ši*, **m6nie*¹⁵ k osnovniku *mal6* 'majhen' je izpričan nedov. **m6niti* -*o*: stcsl. *m6niti se* : dov. *um6niti se*, str. *m6nitisja* : dov. *um6niti (sja)*, r. nar. *menít'*, blr. nar. *ménit'* 'zmanjševati se'¹⁶, sh. *mánjiti* : dov. *umánjiti* : drugotni nedov. *umanjivati*. — V slovanskih jezikih

⁶ F. Bezljaj, (ESSJ I, 1976, 32) izpeljuje obliko iz ide. **bel-/bol-*, sti. *bálam* 'moč'.

⁷ *Etimologičeskij slovar' slavjanskix jazykov* 2, 1975, 188; I. I. Nosovič, *Slovar' bělarusskago narěčija*, 1870, 30.

⁸ *Słownik prasłowiański* V, 1984, 219.

⁹ ESSJ 5, 1978, 210, izpeljuje gl. *dbliti* iz sam. *dbl6*; H. Schuster-Seroc, *Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache* 3, 1978, 154, jih natančneje ne določa, ampak le uvršča k ide. kor. **del-* 'lang'.

¹⁰ Glagol navaja le F. Bradač, *Češko-slovenski slovar*, 1967, 51.

¹¹ *Hornjoserbsko-nemisce*, 1966, 86; B. Šwjela, *Deutsch-niedersorbisches Taschenwörterbuch*, 1953, 299.

¹² Ukr. primernik *d6všyj* (k prid. *d6ogyj*) se tako kot r. *d6l'se* (k *dolgiy*) izpeljuje iz **dbl'6š* z *o*-jem, analognim po osnovniku; prim. še sh. *dūljī* po *dugi*.

¹³ ESSJ 7, 1980, 54, ga povezuje s korenem **gor-*, ki je v *gorěti*, *gor6ki*.

¹⁴ V. Machek, *Etymologický slovník jazyka českého*, 1971, 177; drugače H. Schuster-Seroc, n. d. 5, 1979, 324, ki šteje navedene pomene za prenesene, prvotni glag. **gorěti*, sed. **goriš6* naj bi pod vplivom sedanjika prešel v **goriti*.

¹⁵ F. Bezljaj, ESSJ II, 1982, 166, iz ide. osnove **minu-* 'majhen'.

so tvorbe iz stranskosklonske PP *m6núš- zelo pogoste (gl. niže). Poleg njih najdemo še glagolske izpeljanke iz osnovnika, znane iz vseh slovanskih jezikov: a) *maliti -'q: sln. *maliti*, sh. *málit*, mak. *mali se*, blg. *namaljavam*¹⁷, r. *malít'/málit'*, slš. *málit'sa* 'zdeti se majhno'; b) *malěti -ějō*: sln. *malěti*, mak. *malee*, blg. *namalēja*, r. *malét'*, p. *malec*.

5 Iz psl. PP *vęť'6j6, *vęť'6ši, *vęť'e¹⁸ k osnovniku *velikō* je izpričan nedov. glag. *vęť'ati: sln. *večati* : dov. *povečati* : drugotni nedov. *povečevati*, sh. *večati* kot inhoativni 'postajati večji, povečevati se'¹⁹ : preh. dov. *povęćati* : drugotni nedov. *povęćavati*. Zaradi ozkega areala in zaradi neujemanja med sln. faktitivnim in sh. inhoativnim gl. *vęť'ati gre morda že za mlajši tvorbi že iz sln. PP *vęćji* in sh. *vęći*.

Iz stranskosklonske PP *vęť'6š- (gluž. *vjetši*, dluž. *vęťšy*, kaš. *vąkši*, p. *większy*, p. nar. tudi *naj-więtzy* in *więczy*²⁰, slš. *váčši*, vzhsln. *veksi*, sh. kajk. *veksi*²¹, ukr. nar. *vęćšy*²²) sta izpeljana: a) *vęť'6šiti -'q: gluž. dov. *powjetšić*, dluž. dov. *powęťšyś*, p. dov. *zwiększyć*: drugot. nedov. *zwiększać*, slš. dov. *zväčšit'sa*, č. *vęťšiti*²³: drugot. nedov. *zvęťšovati*; b) *vęť'6šati -ajō: sln. nedov. *vękšati*, sh. kajk. dov. *povekšati* (poleg *povečati*)²⁴.

Za nas so še posebej zanimivi primerniki, ki vsebujejo *k*-jevski soglasnik in ki jih razlagajo bodisi z analognim *k* po osnovniku *velik*²⁵ ali pa z disimilacijo²⁶. V danem primeru gre prej za disimilacijo, skupno (ob razselitvi ali neposredno po njej) več slovanskim govorom, saj bi z domnevanjem vzporednega in samostojnega razvoja *k*-ja v isti pridevniški osnovi ne mogli pojasniti tolikšnega ujemanja na tako obsežnem arealu. Ni nemogoče, da gre za glasovno inovacijo, ki je nastala še pred razselitvijo, tj. še na stopnji *vęť'6š-, v osrednjem delu slovanskega jezikovnega ozemlja.

¹⁶ Primeri so vzeti iz naslednjih del: A. Dostál, Studie o vidovém systému v staroslověštině, 1954, 421; I. I. Sreznevskij, Materialy dlja slovarja drevne-russkogo jazyka II, 227—8 in 1219; V. Dal', Tolkovyj slovar' žyivo velikorusskogo jazyka II, 1881, 318.

¹⁷ Makedonščina in bolgarščina nista odločilni, ker sta staro stopnjevanje začeli nadomeščati v spomenikih z opisnim v 13. oziroma 14. stol., v govorici pa verjetno že prej, prim. B. Koneski, Istorija makedonskog jezika, 1966, 120—1; K. Mirčev, Istoričeska gramatika na bŭlgarskija ezik, 1978, 179.

¹⁸ P. Skok, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika III, 1973, 571, ga razlaga iz ide. kor. *uen-.

¹⁹ Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika 20, 658.

²⁰ J. Karłowicz, Słownik gwar polskich VI, 1911, 123; poljska oblika *więczy* se je razvila iz *vęćš- > vęćš- po prilikovanju, prim. stč. im. ed. ž. sp. *vęćši/vęćši/vęćši* in slš. primernik *váčši*.

²¹ J. Belostenec, Gazophylacium II, 1740, str. 557; P. Skok, op. cit. III., 1973, str. 571, s. v. *veći*. (Mostec: *veksi*.)

²² Istoryja ukraïns'koï movy, Morfol. 1978, str. 212—3; N. P. Prylypko, Prykmetnyk v ukraïns'kyx hovorax, str. 146—7, omenjata tip primernika *výkšy(j)*, *veksy(j)*, *blýkšy(j)*, *súkšij*, *dorokšy(j)*, *týkšy(j)*, razširjenega v poljskih, volinjskih, naddnestranskih in zakarpatskih govorih.

²³ Obliko navaja le F. Bradač, n. d., 619.

²⁴ Vse kajkavske podatke ustno posredoval A. Jembrih; prim. še študijo A. Jembrih-M. Lončarić, Govor Gregurovca Veterničkoga, Rasprave zavoda za jezik 8—9, 1982—83, (o stopnjevanju) str. 41.

²⁵ Gl. op. 22.

²⁶ F. Ramovš, Morfologija slovenskega jezika, 1952, 107: *vęťšī/vęćšī* > *veksi*; P. Skok (n. d. III: 571) govori o disimilaciji *ć-ši* > *kši*.

II. Izpeljanke iz kratke PP

6 Iz prid. **blizǫkǫ*²⁷ je bil še pred dodajanjem pripone *-(ǫ)kǫ* izpeljan nedov. **bliziti* *-ǫ*; kaš. *blazac*, r. *blizit'*, ukr. *blyztyty*, sh. *bliziti* kot nepreh. 'približevati se'²⁸. Del slovanskih jezikov pa izpričuje tudi nedovršnike iz PP: a) prehodni glag. *bliziti* *-ǫ*; kaš. *blazac*, p. dov. *zblizyc* : drugot. nedov. *zblizac*, dluž. *blizys*, gluž. *blizic*, stč. *bliziti*, morav. *blizit'*, slš. *blizit'*, sh. *bliziti*, mak. *blizi* kot neprehoden (prim. sh. neprehodni nedov. *bliziti*), ukr. nar. *bliztyty*, blr. nar. *blizyc*; b) inhoativni gl. **blizeti* *-ejǫ*; r. nar. *blizet'*; c) v novejših psl. slovarjih nedov. **blizati* *-ajǫ* ni posebej naveden, čeprav je kot nesestavljen izpričan v sln. *blizati*, sh. *blizati*, dluž. *blizac se*²⁹. Domnevati smemo, da se v tej obliki skriva stari ponavljalni glagol na *-ati*³¹, medtem ko v p. drugotnem nedov. *przyblizac* (k dov. *przyblizyc*) in r. *priblizat'* (k dov. *priblizit'*) gre za vidka para, ki lahko nastaneta tudi iz glagolov na **-iti* *-i³⁶.

7 Iz prid. **nizǫkǫ*³² je bil še pred podaljševanjem s pripono *-(ǫ)kǫ* izpeljan nedov. *niziti* *-ǫ*³³, ki je v slovanskih jezikih ohranjen kot predponski dovršnik: blg. *ponizjá* : drugot. nedov. *ponizjavam*, sh. *sniziti* : drugot. nedov. *snizavati* (iz **snizati*?), ukr. *poniztyty* : drugot. nedov. *ponizyvaty* (k **ponizati*?), r. *snizit'* : drugot. nedov. *snizat'*, sln. nar. *poniziti* : drugot. nedov. *ponizevati* (nam. **ponizati*, ki je postal dov. par k *nizati*). — V delu slovanskih jezikov je v podobnem pomenu ustaljena glagolska izpeljanka iz PP: a) **niziti* *-ǫ*; blr. *nizyc* : dov. *ponizyc*, slš. *nizit'sa*,³⁴ gluž. *nizic*, dluž. *nizys*, p. dov. *ponizyc* : drugot. nedov. *ponizac*, č. dov. *poniziti* : drug. nedov. *ponizovati*. b) Po naglasu sodeč bi morali za tvorjenko iz PP šteti tudi sln. nedov. *nizati* *-am* : dov. *ponizati* : drugot. nedov. *ponizevati*; njen prv. pomen bi bil lahko ponavljalni.

Iz stranskosklonske PP **nizǫš-* je tvorjen ukr. nedov. *nyžčaty* *-aju* z inhoativnim pomenom 'postajati nižji, zniževati se'; ukr. *-žč-* se je razvil po disimilaciji iz *-žš-*,³⁵ prim. še ukr. *vuzčaty* 'ožiti se'.

8 Iz prid. *ozǫkǫ*³⁶ je bil še pred podaljševanjem s pripono *-(ǫ)kǫ* tvorjen nedov. prehodni glagol **oziti* *-ǫ*, ki je v slovanskih jezikih pogosto predponski: sh. *úziti* : dov. *súziti* : drugot. nedov. *sužavati/suživati/suživati*, r. *úzit'* : dov. *súzit'* : drugot. nedov. *súživat'*, blr. *vuzic'* : dov. *vuzic'*, ukr. *vuzyty*.

²⁷ Prid. se etimološko izpeljuje iz ide. **bhlig-/*bhleig-* 'schlagen, schmeissen', J. Pokorny, IEW, str. 160—1.

²⁸ A. Dostál (n. d., 407) omenja le stsl. predponski dovršnik *-bliziti se*.

²⁹ Primeri so vsi vzeti iz dela *Słownik prasłowiański* I, 1974, 263.

³⁰ B. Snjela, op. 11, 191, s. v. *nahen*. Omenjata se še dov. *pšiblizys* : drugot. nedov. *pšiblizac*.

³¹ Celó vrsto takšnih glagolov navaja A. Dostál, op. cit. 493—500.

³² Etimološko se razlaga iz ide. kor. **ni-/nei-* 'dol'; nedvoumne etimološke razlage nima soglasnik *-z-*: v njem vidijo refleksi za ide. *-gh-* (F. Miklošič, EWSS, 1886, 216) ali tvorbe, analogne po predlogih/predponah *vz-*, *prz-*.

³³ Nesestavljeni stsl. nedov. *niziti se* navaja tudi A. Dostál, n. d., 421, s. v. *-mñiti*.

³⁴ Med glagoli ne navajamo povsod tistih z morfemom *se*, ker se ob glagolih na *-iti* *-išb* praviloma lahko pojavljajo.

³⁵ Gl. op. 22, 128; v tem delu se omenja disimilacija *š > č*, če pred njim stojijo (mehčani) *k, h, x, s, z > č, ž, š*, npr. *vyščyj* 'višji', *kraščyj* 'lepši, boljši'.

³⁶ Etimološko se izpeljuje iz ide. **anǫh-*, prim. lit. *añkštas* 'ozek', lat. *angor* 'tesnoba', stvn. *engi* 'ozek'.

Izpričan je tudi glagol **ozěti*, -*ějo* : blr. *vuzéc'*. V delu slovanskih jezikov je glagol izpeljan iz PP: *ožiti* -'o : sln. *ožiti* (pog. mlado *ožati*), č. *úžiti*, slš. *úžiť*, p. dov. *zwężyć* : drug. nedov. *zwężać*. Iz stranskosklonske PP **ožěš-* je izpeljan ukr. inhoativni glag. *vúžčaty*, -*ae* 'zoževati se'.³⁷

9 Iz prid. *vysokъ*³⁸ se pred podaljšanjem s *k*-jevsko pripono izpelje nedov. glagol **vysiti* -'o : sln. *visiti*, sh. *visiti* : dov. *povisiti* : drugot. nedov. *povisovati/povisúvati/povisívati*, r. *výsit'* 'dvigati kvišku' : dov. *povysit'* : drugot. nedov. *povyšát'*, stč. *výsiti*. V delu slovanskih jezikov pa v enakem pomenu najdemo izpeljanke iz PP **vyšiti* -'o : č. *výšiti* : dov. *povýšiti* : drugot. nedov. *povýšovati*, slš. dov. *povýšit'*, dluž. *wušýs* : dov. *porušýs* : drugot. nedov. *porušovaš*, gluž. *povyšić* : drugot. nedov. *povyšec'/povyšovać*. — V sln. tudi tu najdemo nedov. *višati* (prim. *nižati*, *bližati*) : dov. *povišati*, poleg tega pa tudi *povikšati*, -*am* 'višati'.³⁹

Iz stranskosklonske PP **vyšěš-* (p. *wyższy* z disimilativno spremembo -šš- > -žš-) imamo izpričan predponski dovršnik *wywyższyć* : drugot. nedov. *wywyższać*, iz katerega moremo rekonstruirati nesestavljeni nedov. **vyšěšiti*, prim. enako tvorjene in izpričane nesestavljene glagole, npr. p. *gorszyć*, gluž. *mjeńšić*, *lěpšić*, *horšić*, *krótšić* itd. Tako domnevo upravičuje tudi dejstvo, da so bili nesestavljeni glagoli nekdanj pogostejši in da so jih v mlajših obdobjih v razvoju slovanskih jezikov izpodrinjali predponski glagoli.⁴⁰

V slovanskih jezikih je mogoče najti še druge glagolske izpeljanke iz kratke PP, npr. sln. *krepljeti* -*im* 'postajati krepkejši', sh. *děbljati* -*am* 'postajati debelejši', *dražati* -*am* 'postajati dražji'. Za celovitejšo predstavitev glagolske izpeljave iz PP v slovanskih jezikih jih bo nedvomno treba še celoviteje zbrati.

V tesni zvezi s povedanim so tudi samost. s pripono -*ina*, ki so v delu slovanskih jezikov tvorjeni iz osnovnika v delu pa iz PP:⁴¹ a) — *bliziná* : sln. nar. *blizína*, sh. *blizína*, mak. *blizina*, r. *bliziná*, ukr. *blyzná*; — *blizíná* : sln. *blizína*, dluž. *blizyna*, gluž. *blizína*; b) — *niziná* : sh. *nizína*, mak. *nizina*, blg. *nizína*, ukr. *nyzyna*, p. *nizína*; — *nizíná*: č. *nizína*, slš. *nizína*, dluž. *nižyna*, gluž. *nižina*, sln. *nižina*; c) — *vysiná*: sh. *visína*, mak. *visína*, blg. *visiná*; — *vyšiná*: sln. *višína*, č. *výšína*, slš. *výšína*, gluž. *wyšína*, dluž. *wušýna*; d) — *ožiná*: sln. *ožína*, sh. *užína*, č. *úžína*, slš. *úžína* (: drugače tvorjenim sopomenkam). — Še dva primera samostalniške izpeljave iz supletivne osnove:

e) — **vęť'ina*/**vęť'ěšina*: sln. *večina*/*vekšina*, sh. *večina*, kajk. *vekšina*, č. *většina*, slš. *váčšina*, gl. *wjetšina*; f) — **mónína*/**móněšina*: sln. *manjšina*, sh. *manjina*, č. *menšina*, slš. *menšina*, dluž. *mjenšina*.

³⁷ *Etymolohičnyj slovnyk ukrains'koj movy* I, 1982, 438, s. v. *vuz'kyj* glagol sicer navaja, a ga podrobneje ne razlaga.

³⁸ Etimološko se pridevnik izpeljuje iz **ūpso-*, prim. stvn. *ūf* 'na', gr. *ὑψελός* 'visok', prim. *V. Machek*, ESCJ, 1971, 705.

³⁹ Ta primernik zasluži pozornost, saj ga v morfni podobi *vyšy(j)* najdemo v ukr. narečjih ob knj. *vyščyj*. Podobno tudi severnokašub. primernik *vikši* k prid. *wałgi* 'velik'. Ker *k* v tem primerniku ni mogel nastati po redni poti, moramo domnevati, da je analogen. Morda je nanj vplival primernik **veķš-*, s katerim sta se ponekod začela pomensko prekrivati; prim. izpodrivanje primernika *vęť'ěš-* s primernikom *vyšěš-* v sh. prisl. *više* 'več', dluž. prisl. *węcej/wušej* in dluž. glagol *porušýs* 'mehren'.

⁴⁰ *H. Schuster-Sewc*, n. d., passim; *R. Grzegorzczkova*, *Czasowniki odmienne*, we współczesnym języku polskim, 1969, 49.

⁴¹ *ESSJ* 2, 1975, str. 123, šteje sam. *blizíná* za izpeljanko iz primernika, sam. *blizíná* pa za drugoten.

III. Izpeljanke iz stranskosklonske PP

Glagolske tvorjenke iz stranskosklonske PP, so se posplošile v pretežni večini slovanskih jezikov, le v primernih prislavov so se ohranjale kratke oblike im./tož. ed. s. sp., npr. **bol'e*. V razpravi izhajam iz slovenskega gradiva, gradivo iz drugih slovanskih jezikov pa dodajam za primerjalno-zgodovinsko svetlitev pojava.⁴²

10 Sln. nedov. *bôljšati* 'bessern, auferbauen' je izpeljan iz PP **boljš-* (psl. **bol'čš-*) k prid. *dober*; povezuje se s predponami *iz-*, *po-*, *pri-*, *z-*, inhoativen pomen dobi prek morfema *se*. Za sh. imamo izpričan nedov. *bôljšati -am*,⁴³ vendar so danes v rabi predvsem predponski dovršniki, npr. *pobôljšati* : drugot. nedov. *poboljšavati*. Iz stranskosklonske PP **bol'čš-* (prim. ukr. primernik *bil'syj*) je izpeljan ukr. nedov. *bil'saty -aju* 'povečevati se, rasti' z izrazitim inhoativnim pomenom in blr. nedov. *ból'sac*⁴⁴ ter ukr. *bil'syty -šu*, blr. nar. *ból'syt*, knj. *ból'sycca*.

11 Sln. nedov. *dâljšati -am* 'verlängern' je izpeljan iz PP *dâljši* (psl. **dôl'čš-*) k pridevniku *dolg*, nar. tudi k *daleč*⁴⁵ (psl. **dal'čš-*). Iz stranskosklonske PP **dal'š-* je treba izhajati v sh. *daljšati* 'removere',⁴⁶ ohranjenim v kajk. dov. *podaljšati*. Iz kratke PP je sh. nedov. *daljiti -im* 'odgadniti'⁴⁷ : dov. *událjiti* : drugot. nedov. *udaljavati* in v blr. nedov. *dálic'* 'oddaljevati se' (iz **dal'ěti-ějə*), *dálic'* '-u' 'oddaljevati' (iz **dal'iti-išə*).⁴⁸

12 Sln. nedov. *drâjšati* 'verteuern', dov. *podrâjšati -am*, je izpeljan iz PP *drajši*, ki jo Ramovš razlaga iz **dragějši*⁴⁹ ob knj. *drâžji*, sh. *drâži*, r. *doróže*. Iz stranskosklonske PP **doržčš-* je tvorjen ukr. nedov. *doróžsaty -aju* in *doróžčaty -aju* 'postajati dražji'; zadnji primer ima spet disimilativni razvoj soglasniškega sklopa -žš- > -žč-.

13 Sln. nedov. *cenějšati -am* 'licitieren, handeln, feilschen' je iz PP *cenějši*. Edina vzporednica bi bila lahko iz kratke PP *cjěnji* (iz **cěn'č-*) tvorjeni sh. ponavl. glag. *cěnjhati se/cjenjkati se/cenkati se* 'tržiti, pogajati se', ki ga Skok zaradi pripone *-kati* razlaga kot manjšalno tvorjenko.⁵⁰ Razlago iz kratke

⁴² Za izhodišče sem vzela odzadnji slovar slovenskega jezika, izpisan po Pleteršnikovem slovarju; stanje se ne ujema popolnoma s tistim, ki je kodificirano v SSKJ.

⁴³ V *Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika I*, 547, je glagol naveden kot prehodni ('*melio rem facere*') in neprehodni ('*melio fieri*') s pripombo, da je iz *Stuličevega* slovarja iz 16. stol. *Belostenčev* *Gazophylacium II*, 25, tega glagola ne navaja, pač pa besedno zvezo *bolyega/bol'fega činiti*; neprehodni pomen naj bi imela zveza *boljši biti*, izpričana pri *Megiserju*, Slovensko-latinsko-nemški slovar, 1977, 9 in 10.

⁴⁴ *Belarуска-ruski slovník*, 1962, 129; *I. I. Nosovič*, n. d., 30, ima v tem pomenu obliko *bol'sec'*.

⁴⁵ V psl. je bil **dal'čjə* le primernik prid. *dalečь*, primernik **dôl'čjə* pa k prid. *dôlgь*.

⁴⁶ Glagol navaja *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika II*, 245, poleg tega pa tudi obliko *dalšati*, zapisano le v *Stuličevem* slovarju.

⁴⁷ Tudi ta glagol je prvi (in edini) zapisal *Stulič*; sh. predponski dov. *odáliti*, *òdalim* bi bil lahko tvorjen bodisi iz osnovnika bodisi iz samostalnika.

⁴⁸ *Slovník prasłowiański II*, 1976, 335, izpeljuje te glagole iz pridevnika **dal'-čjə* / **dal'ekь*; *ESSJ* 4, 1977, 186, iz sam. **dalь*.

⁴⁹ *F. Ramovš* (*Morfologija slovenskega jezika*, 1952, 107) omenja rožansko *drâjšə* < *drajějši* < **dragějši*.

⁵⁰ *P. Skok*, *ERHSJ I*, 1971, 263; *M. Pešikan* pa meni, da gre za ekspresivno glagolsko obliko (ustno izraženo mnenje, posredovano prek *J. Vlajić-Popović*).

PP res moti glagolska pripona *-kati*, ki je v izpeljankah iz PP ne srečamo nikjer drugje. V ostalih slovanskih jezikih prevladujejo tvorjenke iz osnovnika.

14 Sln. nedov. *gôršati -am* 'verschönern' je izpeljan iz PP *gôrši* (psl. **goř6š-*) 'hujši, slabši' in 'lepši, zalejši' k prid. *zâli* (psl. **zôlŕ-jô*) 'slab, hudoben' in 'lep, krasen'. Pomen 'lep, krasen' je samo slovenski. Sh. nedov. *gôršati -am* je prehodni in neprehodni,⁵¹ v knj. jeziku se nadomešča s predpionskimi *pogôršati* : drugot. nedov. *pogoršavati*. Ukr. nedov. *híršaty -ae* 'poslabševati se' je iz ukr. *híršyj* (psl. **goř6š-*) in izrazito inhoativno. Iz stranskoslonske PP **gor6š-* je tvorjen faktitivni glag. **gor6šiti -'o:* p. *gorszyć* : dov. *po-gorszyć* : drugot. nedov. *pogorszac*, gluž. zastar. *horšic so* 'sich über jemand beschweren' : dov. *pohoršic*, dluž. *goršys* 'sich ärgern, sich nicht gefallen lassen wollen' : dov. *pogoršys*, č. *horšiti*, slš. *horšit'*.

15 Sln. nedov. *hûjšati -am* 'slabšati' in 'postajati suh' (povezuje se s predponama *iz-*, *s-*) je tvorjen iz PP *hûjši* (psl. **xud'6š-*; sln. *huji* je iz **xud'6-j6*, r. *xúže*) k prid. *hud* 'slab; suh; jezen';⁵² je eden redkih primerov te izpeljave v sln., ki so lahko prehodni in neprehodni. Kajk. predpionski dovršnik *po-hujšati* (iz PP *hujši*) v sh. knj. jeziku nima vzporednice, izpričan je v r. nedov. *uxudšat'*, ki je vidski par k faktitivnemu *uxúđšit'*. Iz kratke PP (psl. **xud'6-j6*) je izpeljan blr. nedov. *xužyc' -'iju* (iz **xud'6-ějo*).⁵³ — Sicer so v slovanskih jezikih številni glagoli, izpeljani iz osnovnika tega pridevnika s priponami **-ěti* **-ějo* (r. *xuděl'*, blr. *xudzec'*, str. *xuděti*, stesl. *xuděti*, sh. *hudjeti*, sln. *hudeti*; **-noti* **-neš6:* č. *chudnouti*, slš. *chudnúť*, gluž. *chudnyć*, dluž. *chudnuš*, p. *chudnać*, ukr. *xudnuty*); **-ati* **-ajô* (r. *xudat'*, blr. *xudác'*) kot neprehodni in s priponama **-iti* **-iš6* (sln. *huditi*, sh. *hūđiti*), **-ati -ajô* (sh. nar. *hūđat'*)⁵⁴ kot prehodni.

16 Sln. nedov. *krâjšati -am* je tvorjen iz PP *krâjši* (psl. **kort'6š-*) k prid. *kratek*,⁵⁵ povezuje se s predponami *o-*, *po-*, *s-*, *u-*, *vz-*. Popolnoma mu ustreza kajk. dov. *skrajšati* (iz PP *krajši*) ob sh. knj. *kračati* 'krajšati se' : drugot. nedov. *skracavati/skracivati*, tvorjenim iz knj. PP *krâči*.⁵⁶ V ukr. je izpričan inhoativni nedov. *koróšaty -aju* 'skrajševati se' (k ukr. PP *koróšyj*). Iz stranskoslonske PP je tvorjen faktitivni nedov. **kort'6šiti*: gluž. *krótšic* 'krajšati', nepreh. *krótšic so* 'krajšati se (dan)'.⁵⁷ — Sicer so v slovanskih jezikih izpričane številne izpeljanke iz osnovnika **kort-/*kort6k-* s priponami **-iti*, **-iš6:*

⁵¹ Po podatku *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika* III, 293, je glagol prvič zapisan že v 16. stol.; o tvorbi iz PP govori A. Belić, *Istorija srpskohrvatskog jezika* II/1, 169–70.

⁵² Pridevnik *hud* je pridobil pomen 'jezen' iz glagola *huditi se* 'jeziti se', v katerem se je redno lahko razvil, prim. č. *zliti se* 'jeziti se', dluž. *goriš* 'jeziti'.

⁵³ I. I. Nosovič, n. d., 684, ob stranskoslonskem prislovu *xúđce* 'hujc'.

⁵⁴ Podatek je vzet iz P. Skoka, ERHSJ I, 1971, 692.

⁵⁵ Poleg primernika *krâjši* navaja *Pleteršnik* v svojem slovarju še naslednje oblike: a) *krâčji* (prim. sh. *krâči*, r. *koróče*) iz posplošene osnove im. ed. m. in s. sp. **kort'6j6*; b) *krâji*, npr. *kraja pot*, analogno po *slaji*, *mlaji*; c) *kratkejši*. Primernik *krâjši* razlaga Ramovš, op cit., 107, iz stranskoslonske PP **krat'6š-* > **kračš-* > *kraš-* z drugotnim prehodnim *-j-*.

⁵⁶ Sh. nedov. *krâčati -am* 'postajati kratek' je verjetno tvorjen iz osnove *kratki*, prim. še *gorčati*, *dražati*, kot domneva P. Skok, ERHSJ II, 1972, 183, čeprav bi se tudi iz PP *kratš-/kračš-* razvil *krač-*.

⁵⁷ H. Schuster-Sewc, n. d., 9, 1981, 683, izpeljuje gluž. *krótšic* in dluž. *krotcyš* iz osnovnika *krótk-/krotk-* s prehodom *-tč-* > *-tš-* > *ts'*; E. Berneker, SEW, 577, ga izpeljuje iz PP.

sln. *kratiti*, sh. *krátiti*, mak. *krati*, ukr. *korotyty*, r. *korotíti*, č. *kratiti*, p. *krócić*, dluž. *krotcyś*; *-ėti*, *-ějō*: r. *korotét'*; **-ati*, **-ajō*: r. *korotát'*.

17 Sln. nedov. *lājšati -am* (uporablja se še s predponami *iz-*, *o-*, *po-*, *z-*) bi moral biti tvorjen iz PP *lājši* (psl. **lǫž6š-*), ki pa je v tej obliki ne omenja noben slovenski slovar, ampak je prevladal primernik *lājži* (iz **lǫg'6-j6*). Primernik *lājši* se bere v spominih I. Hribarja (*zaradi lajše kontrole in večje preglednosti*).⁵⁸ Razložiti ga moremo iz stranskosklonske PP **lǫž6š- > *lǫžš- > > laš-* s prehodnim *-j-*, ki je lahko tudi analogen po *krajši*, *mlajši*, *slajši*. — Iz sh. poznamo nedov. *lākšati -am* (prehoden in neprehoden), izpričan v 18. stol. in izpeljan iz PP *lākšī*⁵⁹. Iz iste osnove je tudi slš. nar. *-lākšič*⁶⁰ k primerniku *l'ākši*. — V slovanskih jezikih prevladujejo izpeljanke iz osnovnika **lǫg-/*lǫgǫk-* s priponama **-iti -iš6* (dluž. dov. *polažcyś*, gluž. *woložic*: drugot. nedov. *woložeć < *vy-lǫg'-ati*, stsl. *lǫgǫčiti*⁶¹, slš. dov. *pol'ahčit'*: drugot. nedov. *pol'ahčovat'*) in *-ati -ajō* (sln. *lehčati/lahčati*, sh. *lākčati*) kot neprehodni glagoli in s pripono **-ati *-ajō* (r. *legčát'*) kot neprehodni.

18 Sln. nedov. *lěpšati -am* (povezuje se s predponami *iz-*, *ob-*, *po-*) je izpeljan iz PP *lěpši* (psl. *lěp'6š-*) k prid. *lep*. Iz enake PP je tvorjen sh. nedov. *ljěpšati -ām*⁶²: dov. *uljěpšati*: drugot. nedov. *uljěpšávati*. V severnoslovanskih jezikih postane PP **lěp'6š-* supletivna k pridevniku *dobrǫ*. Iz nje se izpeljujejo faktitivni glagoli s pripono **-iti *-iš6*: sh. *ljepšiti*,⁶³ č. *lepšiti* 'boljšati': *polepšiti*, slš. *lepšit'sa*: dov. *polepšit'sa*, gluž. zastar. *lěpšic* (danes se uporabljajo predvsem predponski dovršniki), dluž. *lěpšyś*, kaš. *lepšec*: dov. *polepšec*, p. dov. *ulepszyć*: drugot. nedov. *ulepszac'*,⁶⁴ blr. dov. *palepšyc'*; inhoativni z **-ati *-ajō* iz **-ėti *-ějō*: blr. inhoativni *lěpšac'* 'postajati boljši': dov. *palepšac'*, ukr. *lípšaty* 'boljšati se': p. drugot. nedov. *ulepszac'* je vidski par k dov. *ulepszyć*, sln. *lěpšati* bi se lahko navezoval tudi na stare ponavljalne glagole s pripono **(j)ati *(j)ajō*.

19 Sln. nedov. *mānjšati -am* (povezuje se s priponami *iz-*, *o-*, *po-*, *u-*, *z-*) je izpeljan iz PP *mānjši* (psl. **mǫnǫš-*) k prid. *majhen*. Za sh. je izpričan nedov. *manjšati -ām*, zapisan le enkrat v 17. stol., v kajk. pa se uporabljajo predponski dovršniki tipa *zmenjšati* (primernik *menjši*).⁶⁵ Knj. sh. nedov. *manjiti -im* je izpeljan iz PP *mānjī*. Ukr. nedov. *ménšaty -aju* ima inhoativni pomen 'manjšati se', enako tudi r. nar. *men'sat'*, vendar pa je r. nar. (pskovsko, tversko) tudi prehodni, enako v sln. in sh. V r. in p. je tako glagolsko tvorjenko najti v predponskih nedovršnikih: r. *umeňšat'*: dov. *uměňšit'*, p. *zmnjejszac'*: dov. *zmnjejszyć*; p. oblike so iz primernika **mǫnǫš-*. — Iz stranskosklonske PP sta tvorjena faktitivni glagoli **mǫnǫšiti/*mǫnǫšiti* (sh. *mānjšiti*,⁶⁶ ukr. dov. *změňšaty*: drugot. nedov. *zmenšuvaty*, r. dov. *uměň-*

⁵⁸ I. Hribar, Moji spomini I, 1983, 448.

⁵⁹ V Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika 5, 891, se navajajo še primerniki *lagši*, *lāhši*, *lāglji*, *lakčiji*.

⁶⁰ J. Orlovský, Gemerský nářečový slovník, 1982, 160.

⁶¹ A. Dostál, n. d., 218.

⁶² V. S. Karadžić, Srpski rječnik, 1969 (repr.), 577, ga lokalizira v Hercegovino.

⁶³ P. Skok, ERHSJ II, 297, ga citira iz *Stulicevega* slovarja.

⁶⁴ R. Grzegorzcykova, n. d., 49, šteje glagol *polepszac'* za izpeljanko iz pridevnika in ne za izglagolsko tvorbo.

⁶⁵ Po pričevanju Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika VI, 451, je primernik *mānjši* pogost »u starijim knjigama do 18. st., osobito čakavskim«.

⁶⁶ Gl. op. 65, 451.

šit' : drugot. nedov. *umenšát'*, blr. *ménšycca* : dov. *umenšyc'* : drugot. nedov. *umenšac'*, stp. *mniejszyć*,⁶⁷ danes se uporabljajo predvsem predponski glagoli *zmniejszyć* : drugot. nedov. *zmniejszac'*, gluž. *mjeńšić*, danes predvsem kot predponski dov. *pomjeńšić*, dluž. *mnyejsyś*, danes predvsem kot predponski dov. *pomjeńšyś*,⁶⁸ č. *menšiti*⁶⁹) in inhoativni **mónšěti/*mónějšěti* (r. *meńšet'*, p. *mniejszeć*, stesl. *omónšěti*).

20 Sln. nar. nedov. *měkšati -am* 'mehčati' (povezuje se s predpono *o-*) je tvorjen iz PP *měkši* (psl. **měk'6š-*) k prid. *mehek/mehak*.⁷⁰ Za sh. je izpričan nedov. *měkšati/mehšati -ām* (prehodni in neprehodni)⁷¹ iz (tudi) knj. primernika *měkši*, čeprav se pogosteje uporabljajo predponski glagoli tipa *uměkšati* : drugot. nedov. *umekšávati*. Ustreza mu ukr. nedov. *m'akšaty -aju* z inhoativnim pomenom 'postajati mehkejši', iz tipa na *-ěti -ějo*, in ukr. faktitivni nedov. *m'akšyty* : dov. *zm'akšyty* : drugot. nedov. *zm'akšuvaty*. — V slovanskih jezikih so pogostejše izpeljanke iz osnovnika **měk-/měkčk-* z glagolskimi priponami **-iti *-iš6*: **měčiti/*měkčěti* (sln. *mečiti*, sh. *měčiti*, č. *měčiti*, slš. *mākčit'*, gluž. dov. *zmjehčič*, dluž. dov. *rozměkcyś*, p. *miękcyć*, r. *m'agčit'*, blg. dov. *smekčá* : drugot. nedov. *smekčávam*) za faktitivne glagole; s priponama **-ěti *-ějo* (sln. *měcati*, p. *miękczec'*, r. *m'agčěl'/m'agčat'*,⁷² blr. *m'akčéc'*); **-nōti *-neš6* (sln. *mekniti*, sh. *měknuti*, č. *měknouti*, slš. *māk-nút'*, dluž. *měknuc'*, p. *mięknać*, blr. *m'aknuc'*, r. *m'aknuc'*) za inhoativne glagole. Glagoli s pripono *-ati -ajo* (sln. *mehčáti/měcati*, sh. *mekčati*) so prehodni in oblikovno sovpadajo lahko z glagoli s prvotnim *-ěti*.

21 Sln. nedov. *mlājšati -am* (povezuje se s predpono *po-*) je izpeljan iz PP *mlājši* (psl. **mold'6š-*) k prid. *mlad*.⁷³ V kajk. se danes govorijo predponski glagoli *pomlajšati* (iz primernika *mlajši* poleg sh. knj. *mlādi*, sln. *mlaji*). V ukr. se je razvil inhoativni nedov. *molódšaty* 'mlajšati se'. — Sicer so v slovanskih jezikih pogostejše tvorbe iz osnovnika s pripono **-iti *-iš6* (sln. *mlāditi*, sh. *mlāditi*, blr. *maladzic'*, ukr. *molodyty*, r. *molodit'*, kaš. *mlodzec sa*, slš. nar. *mladiť sa*, č. *mladiti*, dluž. predponski *psemloziś se*, gluž. *womłodzić*) za faktitivne glagole; s priponama *-ěti -ějo* (sln. *mladěti*, blr. *maladzéc'*, ukr. *molodity*, r. *moloděť*, p. *mlodnieć*, kaš. *mlodniec*) ter **-nōti, *-neš6* (č. *mládnouti*, slš. *mladnút'*) za inhoativne glagole.

22 Sln. dov. *iz-rějšati -am* 'narediti redkeje' nima izpričanega nesestavljene-ga nedov. **rejšati -am* 'redčiti', pa tudi primernika **rejši* (psl. **rěd'6š-*) k prid. *redék* ne. Tak primernik je posplošen v gluž. *rědši*, dluž. *rědšy*, č. *řidši*, p. *rzadszy*, ukr. *řidšyj/řidíšyj*, sln. nareč. *reji*,⁷⁴ sh. *rěđi*, r. *reže*. Iz stransko-sklonske PP **rěd'6š-/*rěděj6š-* je tvorjen ukr. inhoativni nedov. *řidšaty/řidí-*

⁶⁷ Glagol navaja tudi Grzegorzcykova, n. d., 49.

⁶⁸ H. Schuster-Sewc (n. d., 12, 923) govori o večji pogostnosti predponskih glagolov.

⁶⁹ Glagol obravnava tudi V. Machek, ESČJ, 359.

⁷⁰ M. Pleteršnik navaja v svojem slovarju poleg knjižnega *mehkejši* še: a) *mečji* iz **měk'6š*, b) blkr. *mehlji* z analognim *-lji* po *globlji*, prim. tudi sh. nar. *meklji* (A. Belić, n. d., str. 171). F. Bezljaj, ESSJ II, str. 176, s. v. *mehek*, navaja še beneško *mehnejši*.

⁷¹ Od sh. glagolov iz PP so le glagoli *goršati*, *lakšati* in *mekšati* lahko prehodni in neprehodni.

⁷² V. Dal', n. d., II, 374.

⁷³ Znan je še primernik *mlāji* iz **mold'6š*, sh. *mlādi*.

⁷⁴ Ta primernik, tvorjen iz **rěd'6š* k prid. *rědzkz*, navaja F. Ramovš, n. d., 106.

šaty -aju,⁷⁵ 'redčiti se' in gluž. faktitivni nedov. *rědšic' -u* 'redčiti'. — Sicer v slovanskih jezikih prevladujejo tvorjenke iz osnovnika **rěd-/rědšk-* z glagolskimi priponami *-*ěti* *-*ějō* (r. *redět'/redčát'*;⁷⁶ ukr. *ridity/ridčaty*, p. *rzednieć'/rzadzieć'*), *-*noči* *-*neš6* (gluž. *rědnyč*, p. *rzednač*, č. *řidnouti/řidnouti*) za tvorbo inhoativnih glagolov; s pripono *-*iti* *-*iš6* (sln. *rěditi/redčiti*, sh. *réditi*, č. *řediti*, slš. *riedit'*, p. dov. *rozrzedzič* : drugot. nedov. *rozrzedzač*, r. *redit'*).

23 Sln. nedov. *slābšati -am* (povezuje se s predponama *o-*, *po-*) je izpeljan iz PP *slābši* (psl. **slab'6š-*) k prid. *slab*. Edina vzporednica je ukr. inhoativni nedov. *slabšaty/slabišaty -aju* 'slabeti' iz primernikov *slab'6š-/slaběj6š-*. — Dosti več je glagolskih izpeljank iz osnovnika s priponami *-ěti -ějō* (sln. *slaběti*, sh. *slābēti*, č. *slaběti*, p. zastar. *slabieč'*⁷⁸, blr. *slabéc'*, r. *slabét'*); *-*noči* *-*neš6* (ukr. *slabnuty*, r. *slabnut'*, blr. *slabnuc'*, p. *slabnač*, č. *slābnouti*, slš. *slabnút'*, dluž. dov. *moslabnuš*); *-*ati* *-*ajō* (ukr. dov. *oslabáty -aju* 'oslabeti' k neizpričanemu nedov. **slabati* 'slabeti', prim. r. inhoativne *xudát'*, *xolodát'*) za tvorbo inhoativnih glagolov; s pripono *-iti -iš6*: sln. *slabíti*, sh. *slābiti*, r. *slābit'*, č. *slabíti*, slš. nar. *slabit'*, gluž. *slabič*, dluž. *slabiš* za tvorbo faktitivov.

24 Sln. nedov. *slājšati -am* (povezuje se s predponama *o-*, *po-*) je izpeljan iz PP *slājši* (psl. **sold'6š-*) k prid. *sladek*⁷⁹. V sln. se uporablja predvsem v prenesenem pomenu, npr. *slajšati komu življenje*. Kot predponski dov. *poslajšati* je izpričan v kajk. (k primerniku *slajši* ob knj. *sladi*, sln. *slaji*) in v ukr. inhoativnem nedov. *solódšaty -aju* (k primerniku *solódšyj*, prim. še p. *stodszы*, č. *sladši*, gluž. *slódši*). Sln. nedov. *slājati -am* bi bil lahko tip ponavljalnega glagola **sold-jati* ob nedov. **solditi* (prim. p. drugot. nedov. *osladzač* : dov. *ostlodzič*, č. drugot. nedov. *oslazovati* : dov. *osladiti*). — Tudi pri tem pridevniku so v slovanskih jezikih pogostejše glagolske tvorjenke iz osnovnika s faktitivno pripono *-*iti -iš6*: sln. *sladiti*, sh. *sláditi*, r. *solodít'*, ukr. *solodýty*, blr. *solodzič'*, p. *slodzič*, č. *sladiti*, slš. *sladit'*, dluž. dov. *pšesložiš* : drugot. nedov. *pšesložaš*, gluž. *slodnič*; z inhoativnima priponama *-ěti -ějō*: sln. *sladěti*, gluž. *slodžec*, p. *slodnieč'*⁸⁰, ukr. *solodítty*, r. *solodét'* oz. *-*noči* *-*neš6*: sln. *sladniti*, p. *slodnač*, č. *slādnouti*.

25 Sln. nedov. *tānjšati -am* (povezuje se s predponami *iz-*, *o-*, *po-*, *raz-*, *s-*) je izpeljan iz PP *tānjši* (psl. **t6ń6š-*) k prid. *tanek/tenak*. Iz enake osnove je kajk. predponski dov. *stenjšati* (primernik *tenjši*), medtem ko je sh. knj. *tánjiti -im*: drugotni (nepredponski) nedov. *tanjivati*⁸¹ iz primernika *tānji*

⁷⁵ V inhoativnem pomenu je izpričan tudi ukr. nedov. *ridčaty -aju* 'postajati redek', r. *redčát'* 'isto', prim. *V. Dal'*, n. d., IV, 120.

⁷⁶ To skupino inhoativnih glagolov navadno razlagajo iz glagolov s pripono *-*ěti -ějō*, prim. *V. Vondrák*, *Vergleichende slavische Grammatik II*, 1908, 221; *A. Vaillant*, n. d. III, 368—9; r. nedov. *dorožát'*, *m'agčát'* itd. bi bil torej arhaizem ob novjših glagolih *dorožét'*, *m'agčét'*, naslonjenih na r. pripono *-el' -eju*. *Grammatika* ruskogo jezika I, 1960, 535, govori o neproduktivni glagolski priponi *-a/-'a-*, ki se pojavlja pri izsamostalniških in izpridevniških glagolih; trditev ponazarja s primeri *obedat'* (*obed*), *kozyr'at'* (*kozyr'*), *dorožat'* (*dorože*), *krepcat'* (*krepcе*), *mel'čat'* (*mel'če*).

⁷⁷ Samogl. *-a-* v glag. *rzadnieć/rzadzieć* namesto *-*e-* je pod vplivom osnovnika *rzadki*.

⁷⁸ *R. Grzegorzyczkowa*, n. d., 25.

⁷⁹ Poleg tega je znan še primernik *slāji* < **sold'vjb*, sh. *slādi*.

⁸⁰ Glagol navaja *A. Brückner*, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, 1927, 499.

⁸¹ *Rječnik* hrvatskoga ili srpskoga jezika 18, 104.

(psl. **t6ń6j6*). Ukr. ima inhoativni nedov. *tónšaty -aju* (primernik *tónšyjs⁸²*, blr. *tónšy*, r. *tón'se*). Iz stranskosklonske PP **t6ń6š-* se lahko izpeljuje gluž. nedov. *čeńšić* 'tanjšati': dov. *sćeńšić*. Iz osnovnika **t6n-/*t6ń6k-* so izpeljani glagoli s faktitivno pripono *-iti *-iš6: sln. *teníti*, sh. *tančiti*, č. *teniti/tenčiti*, p. *cieńczyć*: dov. *ścieńczyć*: drugot. nedov. *ścieńczać*, dluž. *pošańcys*, blr. *tončyc'*, r. *tonít6*; inhoativno pripono -ėti -ěj6: r. *tonél/tončát'* p. *cieńieć*, sln. *tenėti*. V sh. *táčati -ám* (prehodni in neprehodni) gre verjetno za sovpad dveh glagolskih pomenov, inhoativnega in faktitivnega.

Navedenim glagolom iz PP, obravnavanim na podlagi stanja v slovenščini, je mogoče dodati še druge glagolske tvorjenke. Za ilustracijo: 1. gluž. nedov. *rjeńšić* 'lepšati': dov. *porjeńšić*: drugot. nedov. *porjehšec* je tvorjen iz PP *rjeńš-i* (psl. **ręd6ń6š-*, prim. sln. *urediti se*), medtem ko je dluž. dov. *pšerędnis* iz osnovnika *rędny* (psl. **ręd6n-*). 2. Gluž. nedov. *tuńšić* 'cenejšati': dov. *stuńšić*, dluž. le dov. *potuńšys*, je izpeljan iz PP **tuńš-* (iz **tuh6š-*, gluž. *tuńši*, dluž. *tuńšy*). Prim. v enakem pomenu sln. *cenejšati*, morda sh. *cenjkati se* 'pogajati se', p. inhoativni nedov. *tanieć*: dov. *stanieć* 'poceniti se' (iz etimološko nejasnega prid. *tani* 'cenen'). 3. Gluž. nedov. *židšić*: dov. *požidšić*: drugot. nedov. *požidšec* je tvorjen iz PP *židši* 'redok (tekočine)' (iz **žid'6š-*) k prid. *židki*. Poleg omenjene je izpričana tudi izpeljava iz osnovnika (brez pripone *-(6)k6*): *židnyć* (faktitivni in inhoativni pomen). 4. Ukr. nedov. *gládšaty -aju* 'debeliti/rediti se' je izpeljan iz PP *gládšy* (iz *glad'6š-*) k prid. *gládkyj* 'debel, rejen', v katerem se je omenjeni pomen razvil prek 'gladek, raven'. 5. Ukr. nedov. *hlybšaty -aju* 'postajati globlji' je tvorjen iz PP *hlybšy* (iz **glyb'6š-*) k prid. *hlýbokyj* 'globok'. 6. Ukr. nedov. *harnišaty -aju* 'lepšati se, boljšati se' je tvorjen iz PP *harnišy* k prid. *hárnyj* 'lep, dober'. 7. Ukr. nedov. *kráščaty -aju* 'lepšati se' je tvorjen iz PP *kráščy* k prid. *krásnyj*.

Obravnavani korpus primerov iz slovanskih jezikov zadošča za nekaj sklepov.

Izpeljave iz PP so ugotovljive v vseh slovanskih jezikih razen v bolgarščini, iz makedonščine pa je tu registriran le glagol *bliži (se)*. Ta dva jezika sta slovansko stopnjevanje nadomestila z analitičnim: mak. *dobar — podobar — najdobar*, blg. *hubav — pohubav — najhubav* itd. Najbolj so razširjene glagolske izpeljanke s pripono *-iti *-iš6, izpričane v vseh jezikih, vendar ne povsod enake pogostnosti: število primerov pada v smeri proti poljščini, beloruščini, ukrajinsčini in ruščini. Od južnoslovanskih jezikov ohranja največ primerov srbohrvaščina (*dljiti/duljiti, manjiti, bližiti, ljepšiti*), slovenščina le *ožiti, -bližiti, -daljiti*. — Tvorjenke s pripono *-ati *-aj6 so se v poljščini /ruščini/ obeh lužiških srbščinah ohranjale kot drugotni nedovršniki, r. *snízit'*: *snízít'*, *ponízyc*: *ponízac*, gluž. *porjeńšić*: *porjehšec*, v češčini pa so prehajali med glagole na *-ovati*, č. *povyš-ovati, zvětš-ovati, poníž-ovati*. V slovenščini in v srbohrvaščini (razen nekaj izjem) so glagoli na *-ati -am* tudi nesestavljeni (trajni ali ponavljalni), npr. sln. *večati*, sh. *večati*, ni pa vselej jasno, ali so nastali na podlagi praslovanskih ponavljalnih glagolov na *-ati* ali pa morebiti po razstavitvi (dekompoziciji) drugotnih nedovršnikov. — Tvorjenke s pripono *-ėti *-ěj6 imajo izrazit inhoativni pomen, ohranjene so v ukrajinskih izpeljanih glagolih na *-ati -aj6* in v sh. inhoativnih *debljati*,

⁸² V str. prid. *тънькъ* (psl./stcsl. *тънькъ*) razlagajo nastanek *ъ* < *ь* po prilikovanju.

dražati 'postajati drago/dražje', *duljati* 'postajati daljši' ter sln. *hujšati* 'postajati bolj suh'. Izpeljava glagolov iz PP je bila verjetno mogoča že v praslovanščini (skupina glagolov pod I in II), medtem ko so izpeljave iz stranskosklonske PP najmlajše in tesno povezane z razvojem primernikov oziroma posplošitvijo kratke (tj. nekdanjega im. ed. m. in s. spola) ali stranskosklonske podstave na vso paradigmo. Zaradi poznega nastanka je med glagoli te skupine v slovanskih jezikih več razločkov, npr. izraziti inchoativni glagoli v ukrajiniščini (nekaj primerov te vrste je tudi v sh.), ki jih genetsko izpeljujejo iz vrste glagolov na *-ěti -ějo*, ponavljalno-faktivni glagoli na *-iti -išb* v južnem delu zahodnoslovanskih jezikov (znani pa tudi drugod), trajni in ponavljalni glagoli na *-ati -am* v slovenščini in srbohrvaščini, pri katerih pa ni povsem jasno, ali so nastali na podlagi praslovanskih ponavljalnih glagolov na *-ati -ajo* ali pa po dekompoziciji iz drugotnih nedovršnikov.

Med izpeljankami iz osnovnika in primernika je verjetno obstajal pomenški razloček, a le toliko časa, dokler se je ohranjala zavest o različnosti podstave; v nasprotnem primeru se je razloček zabrisal, npr. *bliziti* : *bližiti*.

SUMMARY

In Slavic languages, verbs derived from comparative adjectives are classifiable into three groups:

(i) Derivatives from the short suppletive base of comparatives (in Proto-Slavic typical of nom. sg. masc. and neut.) existed already in OCS, e. g. *pro-dbliti*, (*u-*)*mьniti* (prefixed verbs); they are found even in those modern Slavic languages which have generalized the base of the oblique cases of comparatives.

(ii) Derivatives from the short nonsuppletive bases of comparatives; these bases differ from the bases of positives by their palatalized/yodacized consonant and a zero suffix, e. g. *bliz-ъkъ* : *bliž-ъjъ*. Judging by the area in which they appear, these derivatives could have been formed already in the late Proto-Slavic, perhaps soon after its disintegration, and by all means after the phonemicization of the results of yodacization.

(iii) Derivatives from the long (i. e. oblique-case) base of comparatives began to be formed in large numbers only after the base of the oblique cases had been generalized, and only in those languages/dialects in which the generalization occurred. On account of their recent origin, the verbs of this group differ between the Slavic languages in many ways; cf. the exclusively inchoative verbs in the Ukrainian (there are a few examples also in Serbo-Croatian), which are considered to be genetically connected with the old verbs in **-ěti *-ějo*; the exclusively iterative-factive verbs in **-iti *-išb*, most common in the southern West-Slavic areas, but existent also elsewhere; the exclusively iterative-inchoative verbs in **-(')ati *-(')ajo* in Slovene and Serbo-Croatian, of which it cannot be ascertained with certainty whether they were formed on the model of an identical Proto-Slavic type or from secondary imperfectives by decomposition.